

BILAGA 2

Hållbarhets- bedömning av Gagnefs kommuns nya översiktsplan

Sammanfattning

Sweco har i samarbete med tjänstepersoner från Gagnefs kommun genomfört en hållbarhetsbedömning av kommunens nya översiktsplan. Hållbarhetsbedömningen har utgått från FN:s 17 globala mål och de underliggande 169 delmålen. Swecos Hållbarhetssol™ har använts som verktyg för att visualisera resultatet.

Arbetet genomfördes genom en hållbarhetsworkshop, den 23 februari 2021. Syftet med workshopen var att ge förståelse för hur den nya översiktsplanen förhåller sig till de globala hållbarhetsmålen, samt att också skapa ett brett engagemang kring Agenda 2030, vilket kan vara värdefullt för kommunens interna arbete framåt. En sammanfattning av diskussionerna från workshopen ges i denna PM för 36 delmål som bedömts vara relevanta. Där förslag på åtgärder identifierats, sammanfattas dessa punktvis under respektive mål.

Det övergripande målet för översiktsplanen är att genom god mark- och vattenanvändning bidra till en långsiktig hållbar utveckling utifrån både ett ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv. Den nya översiktsplanen tar avstamp i kommunens politiska strategiska vägval, vilka beslutats av kommunstyrelsen inför översiktsplanearbetet. I vägvalen framhålls "Gagnefs unika identitet med sin flerkärniga tätortstruktur som ligger som ett pärlband längs med älvarna." Man säger vidare att "det är viktigt att identiteten bevaras och utvecklas genom att främja rekreation och närproducerad mat, samt att man avser bevara natur- och kulturmiljöer. I lägen som uppfattas som attraktiva, exempelvis tomter nära vatten, kan kommunen erbjuda mark för både bostäder och verksamheter."

Resultaten av hållbarhetsbedömningen visar att samtliga mål med undantag av nummer 14 *Hav i Balans*, är relevanta för kommunen. Längst solstrålar, vilket innebär störst bidrag till måluppfyllelse, finns inom målområde 7 *Hållbar energi för alla*, 8 *Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt* och 11 *Hållbara städer och samhällen*. Störst förbättringspotential, kortast solstrålar, finns inom målområde 2 *Ingen hunger* och 12 *Hållbar konsumtion och produktion*.

Bakgrund.....	5
Hållbarhetsbedömning.....	5
Genomförande	6
Resultat.....	8
1 Ingen fattigdom	10
2 Ingen hunger	12
3 God hälsa och välbefinnande.....	14
4 God utbildning för alla.....	17
5 Jämställdhet	20
6 Rent vatten och sanitet.....	22
7 Hållbar energi för alla.....	26
8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt.....	28
9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	30
10 Minskad ojämlikhet.....	32
11 Hållbara städer och samhällen.....	33
12 Hållbar konsumtion och produktion.....	36
13 Bekämpa klimatförändringarna	38
15 Ekosystem och biologisk mångfald	40
16 Fredliga och inkluderande samhällen	42
17 Genomförande och globalt partnerskap	44

GAGNEFS KOMMUNS ÖVERSIKTSPLAN 2040 Bilaga 2, laga kraft 12 juli 2022

HÅLLBARHETSBEDÖMNING av Sweco Sverige AB, uppdragsnummer 13012009,
Miljö- & stadsplanering, Sofie Lücke, Martyna Mikusinska och Christina Granér

FOTO Unsplash **GRAFISK FORMGIVNING** Naula Design, naula.se

GAGNEFS KOMMUN Färjbacksvägen 5, 785 61 Djurås **WEBBPLATS** gagnef.se **VÄXEL** 0241-151 00 **E-POST** registrator@gagnef.se **ORG.NR** 212000-2155

Bakgrund

I arbetet med den nya översiktsplanen (ÖP 2040) för Gagnefs kommun, har kommunen beslutat att genomföra en hållbarhetsbedömning av ÖP:en i ett tidigt skede. Syftet har varit att säkerställa att planarbetet beaktar och bidrar till FN:s globala hållbarhetsmål samt att identifiera förbättrings-potentialer tidigt för att på så sätt kunna utveckla kommunen i en mer hållbar riktning.

Sweco har utarbetat en metod och ett verktyg – Swecos Hållbarhetssol™ – för att visuellt och i skrift bedöma en plans eller annan åtgärds bidrag till FN:s globala hållbarhetsmål. Bedömningen baseras på en systematisk genomgång av de 17 globala målen med dess 169 delmål.

Hållbarhetsbedömning

En hållbarhetsbedömning innehåller en ekologisk, en social och en ekonomisk hållbarhets-bedömning. Hållbarhetsbedömningen av översiktsplanen fokuserar på de aspekter där den fysiska planeringen kan anses ha en tydlig möjlighet att påverka.

I den ekologiska hållbarhetsbedömningen riktas uppmärksamheten främst på naturmiljö, mark, vatten och klimatpåverkan genom energianvändning och transporter. Här återfinns företeelser såsom skyddade områden, spridningslänkar, gröna och blåa stråk, ekosystemtjänster och annat.

Den sociala hållbarhetsbedömningen handlar om hälsa, välbefinnande, utbildning, boende, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet. Här finns också aspekter som kan kopplas till kulturmiljö, identitet, vardagsliv, tillit, trygghet och säkerhet.

Den ekonomiska hållbarhetsbedömningen utgår från en långsiktig resurshushållning. Hit kan räknas näringsliv och besöksnäring, arbetstillfällen, service och areella näringar.

Denna hållbarhetsbedömning har utgått från FN:s globala hållbarhetsmål. De har blivit den globala definitionen på hållbarhet, och målen används inom näringsliv, politik och civilsamhälle världen över.

Sveriges miljö kvalitetsmål kan också användas vid hållbarhetsbedömningar. Det svenska miljömålssystemet innehåller ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål och

17 etappmål. Det finns kopplingar mellan de svenska miljökvalitetsmålen och FN:s globala mål, exempelvis mellan *God bebyggd miljö* och *Hållbara städer och samhällen*, mellan *Ett rikt odlingslandskap* och *Ekosystem och biologisk mångfald* samt mellan *Begränsad klimatpåverkan* och *Bekämpa klimatförändringen*.

Däremot finns det globala hållbarhetsmål som saknar motsvarighet inom de svenska miljökvalitetsmålen, exempelvis de globala målen om jämställdhet och jämlikhet, och om anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt eller målet om genomförande och globalt partnerskap. FN:s globala hållbarhetsmål har därför styrkan av att vara mer heltäckande, samtidigt som de utgör en etablerad definition av hållbarhet.

Genomförande

Denna hållbarhetsbedömning över Gagnefs kommuns översiktsplan togs fram i samarbete med tjänstepersoner från Gagnefs kommun.

Från Gagnefs kommun medverkade:

- Kia Visén, projektledare för kommunens nya översiktsplan
- Marcus Brödden Blomqvist, Samhällsbyggnadschef
- Pia Söderström, Miljö- och byggchef
- Pär Mårtensson, Beredskaps- och säkerhetssamordnare
- Eric Larsson, Samhällsplanerare
- Tomas Skymning, Miljö- och hälsoskyddsinspektör
- Tomas Kristoffersson, Näringslivsutvecklare
- Henric Larsson, Gatuingenjör
- David Östh, Markingenjör
- Linnea Olhans, Kart- och GIS-ingenjör
- Hampus Åkerman, Byggnadsinspektör
- Fredrika Pihlblad, Trafikhandläggare
- Fredrik Sjöblom, Driftschef
- Torben Stenberg, Enhetschef / Hållbarhetsstrateg

Från Sweco medverkade:

- Christina Granér, expert social hållbarhet, barnrättsfrågor, hållbarhetsbedömningar
- Martyna Mikusinska, ekologisk hållbarhet, miljöbedömning planer, biträdande uppdragsledare och handläggare i den strategiska miljöbedömningen
- Sofie Lücke, ekologisk hållbarhet, miljöbedömning planer, uppdragsledare i den strategiska miljöbedömningen

Arbetsgången inleddes med att Sweco, innan workshopen, gick igenom alla 17 mål och 169 delmål, och de mål och delmål som bedömdes sakna relevans för översiktsplanen sällades bort. Detta gällde Mål 14 *Hav i Balans*, som inte bedömdes relevant för kommunen.

Kvarvarande relevanta delmål (38 stycken) för översiktsplanen bedömdes därefter i en gemensam workshop med stöd av verktyget Swecos Hållbarhetssol™. Workshopen genomfördes den 23 februari 2021 via Teams. Bedömningen gjordes i en gemensam diskussion efter en sexgradig skala:

- 2: motverkar målet i stor utsträckning
- 1: motverkar målet i liten utsträckning
- 0: relevant men inget direkt bidrag till måluppfyllelsen
- 1: måttligt bidrag till måluppfyllelsen
- 2: stort bidrag till måluppfyllelsen
- 3: mycket stort bidrag till måluppfyllelsen

Hållbarhetsbedömningen utgick från befintliga dokument från arbetsprocessen med översiktsplanen för Gagnefs kommun. Bedömningen baserades huvudsakligen på följande dokument:

- Politiska strategiska vägval för markanvändning i översiktsplan 2040 för Gagnefs kommun, Fastställd 2020-05-26
- Projektplan: Översiktsplan 2040 för Gagnefs kommun och en plan för landskapsutveckling i strandnära lägen, Godkänd 2020-02-18

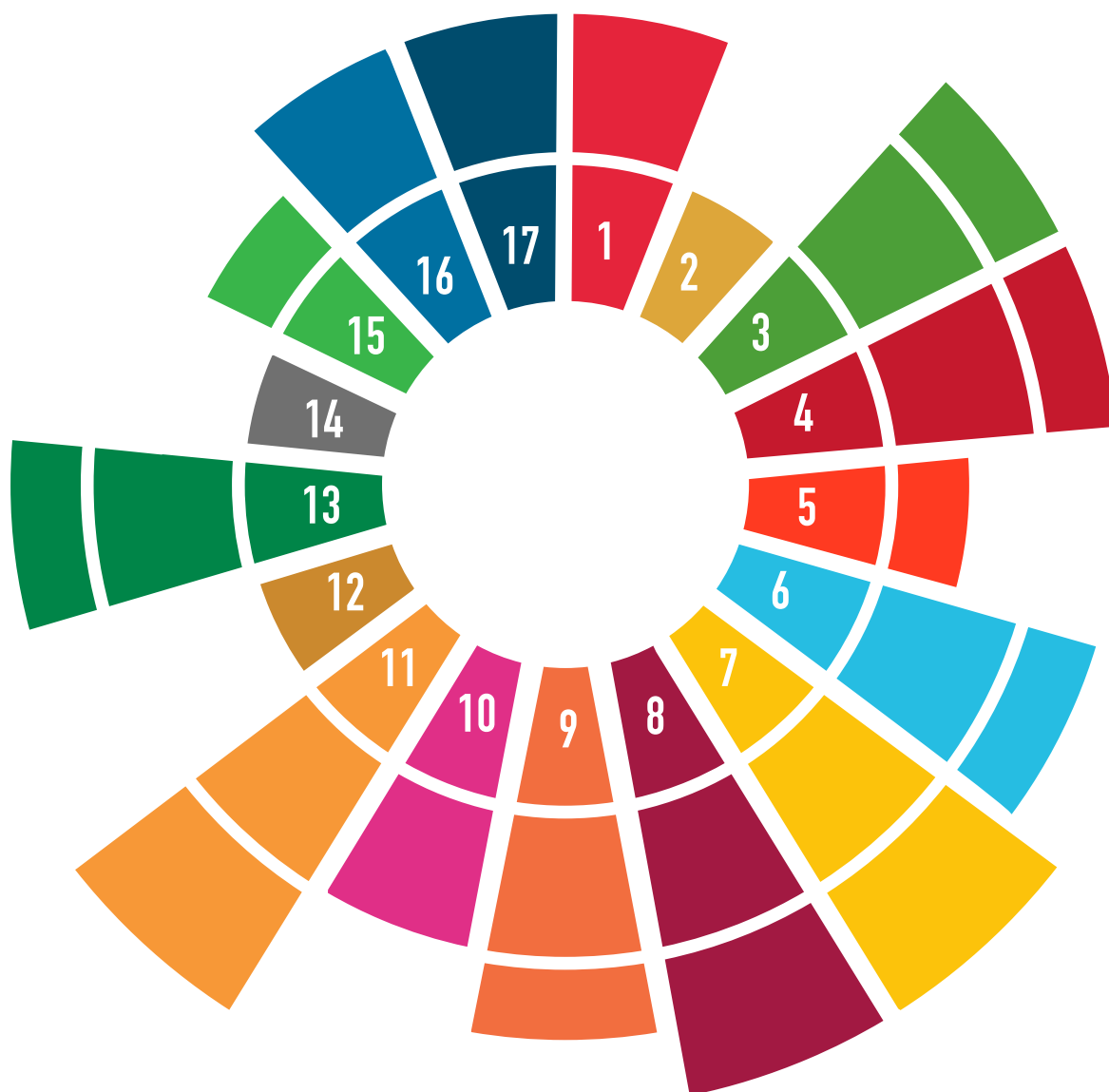
Efter workshopen har föreliggande rapport tagits fram. Här redovisas de delmål som bedömts vara relevanta för översiktsplanen, samt de resonemang och diskussioner som fördes under workshopen. Några ytterligare delmål har strukits i samband med framtagande av rapporten, då de inte bedömdes relevanta för ÖP-arbetet. I de fall åtgärdsförslag har identifierats, redovisas dessa.

Resultat

I figuren nedan presenteras hållbarhetssolen för Gagnefs kommuns nya översiktsplan. De mål som bedömts vara mest relevanta att diskutera var; *3 God hälsa och välbefinnande*, *4 God utbildning*, *6 Rent vatten och sanitet*, *11 Hållbara städer och samhällen* och *15 Ekosystem och biologisk mångfald*. Störst bidrag till måluppfyllelsen har bedömts finnas inom målområde *7 Hållbar energi för alla*, *8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt* och *11 Hållbara städer och samhällen*.

Nedan presenteras de resonemang och bedömningar som gjordes vid workshopen. Varje avsnitt inleds med en presentation av huvudmålet. Informationen är hämtad från hemsidan www.globalamalen.se, som drivs av United Nations Development Programme (UNDP) med stöd av Sida. Avsnitten avslutas med förslag på åtgärder för att utveckla ÖP:en i mer positiv riktning kopplat till det aktuella målet, i de fall sådana identifierats.

> globalamalen.se

- 1 Ingen fattigdom
- 2 Ingen hunger
- 3 God hälsa och välbefinnande
- 4 God utbildning för alla
- 5 Jämställdhet
- 6 Rent vatten och sanitet
- 7 Hållbar energi för alla
- 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- 10 Minskad ojämlikhet
- 11 Hållbara städer och samhällen
- 12 Hållbar konsumtion och produktion
- 13 Bekämpa klimatförändringarna
- 14 Hav och marina resurser
- 15 Ekosystem och biologisk mångfald
- 16 Fredliga och inkluderande samhällen
- 17 Genomförande och globalt partnerskap

Figur 1. Hållbarhetssol för Gagnefs kommuns nya översiktsplan. Mål 14 har bedömts irrelevant och har därmed inte fått någon bedömning i solen.

1

Ingen fattigdom

Fattigdom omfattar fler dimensioner än den ekonomiska. Fattigdom innebär även brist på frihet, makt, inflytande, hälsa, utbildning och fysisk säkerhet. Det brukar kallas för multidimensionell fattigdom. Idag lever 1,3 miljarder människor i multidimensionell fattigdom och av dessa är hälften under 18 år.

Brist på mat, sjukvård, säkerhet och rent vatten dödar tusentals människor varje dag, men det blir bättre och sedan 1990 har den extrema fattigdomen halverats. Mål 1 handlar om att avskaffa fattigdom i alla dess former och ge alla människor i världen chans till ett värdigt och tryggt liv.

Målet innehåller fem delmål. Två av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

1.2

Minska fattigdomen med minst 50 procent

Till 2030 minst halvera den andel män, kvinnor och barn i alla åldrar som lever i någon form av fattigdom enligt nationella definitioner.

I Sverige lever idag cirka fyra till sex procent i materiell och social fattigdom, vilket motsvarar cirka 400 000 personer. Personer som är utrikesfödda eller har låg utbildning är överrepresenterade bland de fattiga i Sverige.

Inom Gagnefs kommun finns utmaningar kopplat till de stora geografiska avstånden och svårigheter för invånarna att transportera sig till bland annat servicefunktioner. Personer med sämre ekonomiska förutsättningar saknar ofta bil och/eller körkort, varför de är särskilt beroende av att kommunen har en utbyggd kollektivtrafik, och god infrastruktur för gång- och cykel. I översiktsplanen föreslås centrum för att tätorter med undantag av Djurmo-Sifferbo samt persontågsstopp för Västerdalbanan i alla tätorter. Vidare föreslås en förbättrad infrastruktur för gång- och cykel, vilket också förbättrar möjligheterna att resa / transportera sig. Båda dessa förslag gynnar utsatta grupper.

Att ha en trygghet i boendet är också en viktig del för att minska fattigdom. Kommunen kan inte styra upplåtelseformerna i översiktsplanen, men kan betona vikten av att det byggs bostäder med olika upplåtelseformer.

Bedömt värde: 1

Åtgärdsförslag: Att i planbeskrivningen för översiktsplanen betona vikten av att bostäder med olika upplåtelseformer byggs.

1.4

Lika rätt till egendom, grundläggande tjänster, teknologi och ekonomiska resurser

Senast 2030 säkerställa att alla män och kvinnor, i synnerhet de fattiga och de utsatta, har lika rätt till ekonomiska resurser, tillgång till grundläggande tjänster, möjlighet att äga och kontrollera mark och andra former av egendom samt tillgång till arv, naturresurser, lämplig ny teknik och finansiella tjänster, inklusive mikrokrediter.

Trafiksystem som inte bygger på att man måste ha bil, kan ses som en grundläggande tjänst. I de politiska strategiska vägvalen för översiktsplanen pekas god kollektivtrafik, tät, miljövänlig bebyggelse, samt flerkärnig tätortsstruktur ut. Hit räknas också infrastruktur för gång- och cykel, kollektivtrafik och fiber. Fiberutbyggnaden är väl utbyggd i kommunen, i stort sett heltäckande, och det finns lagkrav för det vid nybyggnation.

På samma sätt som för delmål 1.2 kan översiktsplanen verka för att det byggs bostäder av varierande storlek och med olika upplåtelseform, och en vision om detta kan ingå i planbeskrivningen. Förbättringspotentialer finns genom fördjupade översiktsplaner, planprogram, detaljplaner, markanvisningar eller i ett övergripande bostadsförsörjningsprogram. För närvarande byggs 48 stycken hyresrätter uppdelat på 1:or, 2:or, 3:or och 4:or, lika många av varje storlek.

Bedömt värde: 1

Åtgärdsförslag: Samma som för delmål 1.2, d.v.s. att i planbeskrivningen betona vikten av att bostäder med olika upplåtelseformer byggs.

2

Ingen hunger

Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk.

Hunger är den främsta dödsorsaken i världen och idag lever 821 miljoner människor i världen i hunger. Brist på mat är en mänsklig katastrof som har långsiktiga effekter för människors hälsa och samhällets möjlighet till utveckling och tillväxt. Vår planet har försett oss med enorma resurser, men ojämlik tillgång och ineffektiv hantering lämnar miljontals människor undernärda.

Tillgång till tillräcklig och näringsrik mat är en mänsklig rättighet som varje stat har en skyldighet att tillförsäkra sina medborgare. Genom att främja ett hållbart jordbruk med modern teknik och rättvisa distributions-system kan vi säkerställa tillgång till tillräcklig och näringsrik mat för alla.

Målet innehåller fem delmål. Ett av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

Fördubbla småskaliga livsmedelsproducenters produktivitet och intäkter

Till 2030 fördubbla jordbrukets produktivitet och inkomster för småskaliga livsmedelsproducenter, i synnerhet kvinnor, ursprungsfolk, familjejordbrukare, boskapsskötande nomader samt fiskare, inklusive genom säker och lika tillgång till mark, andra produktionsresurser och insatsvaror, kunskap, finansiella tjänster och marknader samt möjligheter till förädling och sysselsättning utanför jordbruket.

Jordbrukets produktivitet och småskaliga livsmedelsproducenter har bäring för svenska förhållanden. Översiktsplanen redovisar den planerade markanvändningen.

Gagnefs kommun har i sitt översiktsplanearbete framförallt tittat på större och rationella jordbruk, och har som utgångspunkt att bevara dessa. I kommunen finns också många mindre jordbruk, men dessa är lämnade utanför i översiktsplanen, då de riskerar att bli mindre lönsamma. Det finns också mycket mark som inte brukas aktivt.

Längs älvdalarna har kommunen mycket värdefull jordbruksmark. Det är viktigt att kommunen inte tar värdefull jordbruksmark i anspråk. Därför har kommunen utsett bevarandeområden för öppen jordbruksmark; ett sätt att aktivt ta ställning till att marken ska vara öppen för jordbruk och inte bebyggas. I anslutning till varje tätort föreslås dock viss bebyggelse på jordbruksmark.

I kommunens politiska strategiska vägval för översiktsplanearbetet framgår att ”öppen mark som är produktiv och aktivt brukas i första hand bör bevaras”. Vidare framgår att ”det är viktigt att identiteten bevaras och utvecklas genom att främja rekreation och närproducerad mat...”.

Bedömt värde: 0

God hälsa och välbefinnande

Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar.

God hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling. Människors hälsa påverkas av ekonomiska, ekologiska och sociala faktorer och mål 3 inkluderar alla dimensioner och människor i alla åldrar.

Under de senaste decennierna har stora framsteg gjorts för att förbättra människors hälsa globalt, till exempel så har barndödligheten minskat med 50 procent sedan 1990. Investeringar i hälsa genom förebyggande insatser och modern och effektiv vård för alla gynnar samhällets utveckling i stort och skapar förutsättningar för människors grundläggande rättigheter till välbefinnande.

Målet innehåller nio delmål. Fyra av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

3.4

Minska antalet dödsfall till följd av icke smittsamma sjukdomar och främja mental hälsa

Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande.

Icke smittsamma sjukdomar är bland annat cancer och luftvägssjukdomar som kan orsakas av föroreningar i luft och vatten. Främjande av psykisk hälsa, minskad stress och välbefinnande har kopplingar till rekreation och friluftsliv.

I översiktsplanen läggs stor vikt vid områden för tätortsnära skog samt skolskog (N1) som utgör områden för rekreation, friluftsliv och höga naturvärden (N2). I kommunen finns en politisk enighet kring tätortsnära skog, som ska "vara en del av grönstrukturen och bör prioriteras på de platser där den är viktig för folkhälsan, friluftsliv och rekreation". Den nya översiktsplanen bedöms bidra till att värden bibehålls och förstärks.

Generellt är det bra luftkvalitet inom kommunen, och miljökvalitetsnormer för luft klaras. Detta bidrar också positivt till folkhälsan, även om inte ÖP:n specifikt bidrar till det.

Bedömt värde: 2

3.6

Minska antalet dödsfall och skador i vägtrafiken

Till 2020 halvera antalet dödsfall och skador i trafikolyckor i världen.

Översiktsplanen innehåller förslag på planskilda passager under järnvägen, vilket minskar risk för dödsfall och skador i trafiken. Vägarna som passerar tätorterna är statliga, och kommunen för diskussioner med Trafikverket, då man önskar att fler trafiksäkerhetsåtgärder vidtas (t.ex. hastighets-påminnare vid skolor). Ett sätt att kunna genomföra egna åtgärder är att ta över väghållaransvaret från Trafikverket, men kommunen saknar idag en organisation för att ta över ansvaret för större vägar från Trafikverket. Kommun påpekar dock i översiktsplanen, att trafiksäkerhetsåtgärder behövs, vilket inte gjorts i tidigare ÖP.

Generellt finns ingen separering mellan gående och cyklande på kommunens gång- och cykelvägnät. Vägföreningar sköter enskilda vägar. Det finns också flera så kallade bymiljövägar i kommunen och om kommunen kan ta över dem så kan lägre hastigheter främjas. Arbete med att ta fram en Cykelplan pågår och i denna föreslås fler sådana vägar. Cykelplanen är ett parallellt arbete och också ett strategiskt dokument, liksom översiktsplanen. Det är kommunens första cykelplan.

Väg E16 / Väg 70 (Borlänge - Djurås) är Dalarnas viktigaste och mest trafikerade väg, men sträckan Borlänge – Djurås är samtidigt en av de farligaste vägarna i landet. Trafikverket planerar bygga om vägen så att den blir mötesfri landsväg med mitträcke, och gång och cykelväg där parallellvägar saknas (Trafikverket). E16 är riksintresse för kommunikationer.

Bedömt värde: 1

Åtgärdsförslag: Att säkra trygga övergångar vid planskilda passager under järnvägen, samt i centrumområden längs E16 och andra större vägar.

3.8

Tillgängliggör sjukvård för alla

Åstadkomma allmän hälso- och sjukvård för alla, som även skyddar mot ekonomisk risk, tillgång till grundläggande hälso- och sjukvård av god kvalitet liksom tillgång till säkra, effektiva och ekonomiskt överkomliga grundläggande läkemedel och vaccin av god kvalitet.

Det finns idag en vårdcentral i kommunen, och den är lokaliserad inne i ett bostadsområde i Djurås. Placeringen ger upphov till störande trafik för de boende samtidigt som tillgängligheten inte är god (relativt lång promenad från kollektivtrafiken till vårdcentralen). Kommunen ser över möjliga placeringar för flytt av vårdcentralen, med syfte att den ska bli mer tillgänglig. På platsen där vårdcentralen ligger idag

föreslås bostäder. Arbetet kring flytt av vårdcentralen görs tillsammans med Region Dalarna och översiktsplanen möjliggör för en ny placering.

Sjukhus finns i Falun och i Borlänge. Dessa nås via väg E16 och riksväg 70. Transport till sjukhusen kan också ske via Dalabanan som idag har station i Gagnef. I översiktsplanen föreslås tågstopp i alla tätorter.

Bedömt värde: 2

3.9

Minska antalet sjukdoms- och dödsfall till följd av skadliga kemikalier och föroreningar

Till 2030 väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark.

Förorenad mark är en fråga som bevakas när kommunen föreslår mark för bostadsändamål. Generellt är det få områden i kommunen som är förorenade. Dala-Floda nämns dock som ett exempel där markföroreningar finns, till följd av historisk verksamhet (sågverk). Här planeras eventuellt för bostäder, eller för icke störande verksamheter. I översiktsplanen hanteras verksamhetsområden beroende på verksamhetens risker och störningar. Även skyddsavstånd beaktas.

Biltrafik påverkar luftkvaliteten. Kommunen har inga miljöer där dålig luft samlas, exempelvis sänkor. Gagnef klarar miljö kvalitetsnormen för luft.

Bedömt värde: 1

4

God utbildning för alla

Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

Utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet. Trots det beräknas fortfarande 774 miljoner människor i världen inte kunna skriva och läsa, varav två tredjedelar är kvinnor. Forskning visar att inkluderande utbildning av god kvalitet för alla är en av de viktigaste grunderna för välbefinnande, hälsa och jämställdhet i varje samhälle.

Utbildningssystem världen över måste möta människors behov under hela livet – från förskola, grundskola, gymnasium och högre utbildning, samt alla människors lika möjlighet till livslångt lärande som gynnar deltagande i arbets- och samhällsliv. Utbildning är nyckeln till välbefinnande och öppnar en värld av möjligheter som gör det möjligt för var och en av oss att bidra till ett hållbart samhälle.

Målet innehåller sju delmål. Fyra av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

4.1

Avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet

Senast 2030 säkerställa att alla flickor och pojkar fullbordar avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasialutbildning av god kvalitet som leder till relevanta och ändamålsenliga kunskaper.

Grundskolan ligger nära tätorterna, vilket gör det enkelt för majoriteten av eleverna att ta sig dit. Kommunen har dock inget gymnasium, utan ungdomarna pendlar till grannkommunerna. Gagnef har inte fler som hoppar av gymnasiet jämfört med andra kommuner, trots relativt långa resor. Det finns inga planer på en egen gymnasieskola i kommunen.

Bedömt värde: 1

4.2

Lika tillgång till förskola av god kvalitet

Senast 2030 säkerställa att alla flickor och pojkar har tillgång till förskola av god kvalitet som ger omvårdnad och förbereder dem för att börja grundskolan.

Behovet av förskolor följs upp med prognoser, och det är olika tryck på förskolor för olika årskullar. Ibland har kommunen utmaningar med både tomma lokaler och överfulla förskolor och köer. Det pågår en utbyggnad av förskolor i kommunen, där kommunen har gått igenom alla tätorter med skolområden. Förutsättningar bedöms som goda i nuläget och kommunen lägger stor vikt vid att ha planer för förskolor när inflyttningen ökar p.g.a. att nya bostäder byggs. Det ideala är att bygga förskola och skola först, så de finns på plats, när inflyttning sker. Centrumområden innefattar plats för förskola/skola.

Bedömt värde: 2

Åtgärdsförslag: Tillgängligheten för socialt utsatta grupper är särskilt viktig att säkerställa. Detta görs genom tillgång till kollektivtrafik samt ett utbyggt gång- och cykelväg nät nära förskolor.

4.3

Lika tillgång till yrkesutbildning och högre utbildning av god kvalitet

Senast 2030 säkerställa att alla kvinnor och män har lika tillgång till yrkesutbildning och eftergymnasial utbildning, inklusive högskoleutbildning, av god kvalitet till en överkomlig kostnad.

I kommunen finns introduktionsprogrammet (IM), distansutbildningar på gymnasial nivå, samt eftergymnasial utbildning VUX. Närmaste högre utbildning är Högskolan Dalarna (Falun-Borlänge). På grund av avståndet till eftergymnasial utbildning har kollektivtrafiken stor betydelse för tillgängligheten. Kommunen föreslår tågstopp i varje tätort i ÖP. Kommunen har inte rådighet över tågtrafiken, men kan i och med ambitionen i ÖP driva på frågan.

Bedömt värde: 2

Utbildning för hållbar utveckling och globalt medborgarskap

Senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar, mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till hållbar utveckling.

Resultat från hållbarhetsbedömningen av översiktsplanen kan tillgängliggöras för befolkningen via nätet / kampanj.

I samrådet för ÖP kan hållbarhetsfrågor lyftas. Kommunens beslut att genomföra en hållbarhetsbedömning av översiktsplanen ses som ett steg i rätt riktning. Översiktsplanearbetet är en process som bygger mycket på dialoger och erfarenhetsutbyte.

Bedömt värde: 2

Jämställdhet

Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt.

Jämställdhet mellan kvinnor och män är en förutsättning för en hållbar och fredlig utveckling. Jämställdhet handlar om en rättvis fördelning av makt, inflytande och resurser. Alla former av våld, diskriminering och skadliga sedvänjor mot kvinnor och flickor drabbar såväl individen som hela samhället. Det har bevisats om och om igen att politisk, ekonomisk och social jämlikhet mellan kvinnor och män bidrar till alla dimensioner av hållbar utveckling.

Att leva ett liv fritt från våld och diskriminering är en grundläggande mänsklig rättighet och helt avgörande för att människor och samhällen ska utveckla sin fulla potential.

Målet innehåller sex delmål. Två av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

5.2

Utrota våld mot och utnyttjande av kvinnor och flickor

Avskaffa alla former av våld mot alla kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering.

Det offentliga rummet kopplar till översiktsplanen då det handlar om stadslivet, parker, torg, hållplatser m.m. Frågan är om dessa är befolkade, trygga, belysta och om det finns möjlighet att påkalla hjälp. Under workshopen lyftes att kommunen har rankats som en av de tryggaste kommunerna i landet (källa saknas).

Idag finns inga centrum eller centrumtorg i kommunens tätorter, men den nya översiktsplanen kommer att möjliggöra det genom att en centrumbildning skapas i flertalet tätorter.

Kommunen får berättigad kritik för att belysningen överlag är dålig. Detta är en aspekt att se över, både vad gäller antal belysningsstolpar och skötsel av belysning. Just nu pågår byter till LED-belysning. Det finns en gammal belysningspolicy och den kan lyftas in i översiktsplanen. Generellt har kommunen gammalt underlag, vilket ska påpekas i översiktsplanen.

Det finns en konflikt med tätortsnära skogar om dessa inte är belysta. Flera motionsspår, gång- och cykelvägar i skogar saknar belysning och ska inte belysas heller, anser kommunen.

Bedömt värde: 0

Åtgärdsförslag: Att belysningspolicyen lyfts in i planhandlingarna.

5.5

Säkerställ fullt deltagande för kvinnor i ledarskap och beslutsfattande

Tillförsäkra kvinnor fullt och faktiskt deltagande och lika möjligheter till ledarskap på alla beslutsnivåer i det politiska, ekonomiska och offentliga livet.

I arbetsgruppen för översiktsplanen ingår flest män, men projektsamordnaren är kvinna och hon har en viktig roll och har bland annat tagit fram projektplan. Alla i arbetsgruppen får komma till tals, enligt vad deltagarna upplever. Alla har samma möjlighet till beslut och deltagande i arbetet med översiktsplanen.

I samrådet blir det viktigt att kvinnor får komma till tals. Planförslaget ska presenteras i alla byar. Samrådet kommer att annonseras ut. Traditionella samrådsmöten lockar ofta äldre män. En förbättringspotential ligger i att försöka hitta alternativa former för samrådet, så att även kvinnor blir representerade.

Bedömt värde: 1

Åtgärdsförslag: Att hitta alternativa former för samrådet med syfte att säkerställa att även kvinnor representeras.

Rent vatten och sanitet

Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla.

Vatten är en grundförutsättning för allt levande på jorden, och därmed också en förutsättning för människors hälsa och en hållbar utveckling. Vatten är också en förutsättning för världens livsmedelsproduktion och energiproduktion och brist på vatten kan därför bli orsak till konflikt, både inom och mellan länder. Men vatten är inte nödvändigtvis en källa till konflikt, vattentillgångar kan också fungera som enande kraft som stärker samarbete och skapar lösningar för fred.

En av tre personer världen över lever idag utan tillgång till grundläggande sanitet, vilket orsakar sjukdom och skapar en ohälsosam miljö som särskilt drabbar människor som lever i fattigdom. I synnerhet drabbas kvinnor och flickor som ofta ansvarar för familjens vattenförsörjning, vilket leder till förlorade inkomstmöjligheter och missade skoldagar. Tillgång till rent vatten och sanitet för alla är grundläggande för människors hälsa och utveckling.

Målet innehåller sex delmål. Fyra av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av översiktsplanen i Gagnefs kommun.

6.1

Säkerställ dricksvatten för alla

Senast 2030 uppnå allmän och rättvis tillgång till säkert och ekonomiskt överkomligt dricksvatten för alla.

Över lag är det svårt att se hur översiktsplanen direkt kan leda till att delmålet uppfylls, då frågan huvudsakligen hör till VA-planen. Men då VA-planen och översiktsplanen samverkar och hänvisar till varandra diskuterades målet. Det handlar också om var nya bostadsområden byggs och om dessa är placerade där kommunalt VA finns tillgängligt eller inte.

VA-planen är ny och gäller för hela Gagnefs kommun. Över lag finns inte många enskilda dricksvattentäkter i kommunen, utan det kommunala dricksvattennätet är väl utbyggt. Kommunen har här legat i framkant under lång tid. Nya bostadsområden ansluts för vatten och spill, då förtätning sker i tätorter. Det kommer även fortsättningsvis vara aktuellt med enskilda lösningar när det inte går att ansluta till huvudnätet.

Samtliga kommunala vattentäkter ingår i skyddsområden. Ett område är under revidering (Bäsna) där det kan bli konflikt med översiktsplanen beroende på vilken verksamhet som beslutas.

Bedömt värde: 2

6.2

Säkerställ tillgången till sanitet och hygien och toaletter för alla

Senast 2030 säkerställa att alla har tillgång till fullgod och rättvis sanitet och hygien och att ingen behöver uträtta sina behov utomhus. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt behoven hos kvinnor och flickor samt människor i utsatta situationer.

Även detta delmål kopplar till placering av nya bostadsområden och tillgängligt VA. Det finns 450 enskilda avlopp för närvarande i kommunen och ett arbete för kontroll av dessa pågår. Cirka 140 enskilda avlopp är uppsatta på lista för kontroll i närtid. Kommunen upplever att de har bra kontroll på VA-frågorna.

Bedömt värde: 2

6.3

Förbättra vattenkvaliteten och avloppsrening samt öka återanvändningen

Till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.

Även detta delmål kopplar till VA-planen.

Gagnefs kommun har en klass 1-resurs för dricksvatten, som kommunen måste vara rädd om. Under år 2022 kommer behovet av nytt tillstånd och eventuell utbyggnad av reningsverket i Bodarna att utredas. Det behövs en utbyggnad av reningsverket framåt. Över lag släpps det inte ut något orenat avloppsvatten annat än vid bräddning. Dala Vatten arbetar systematiskt med att minska antalet bräddningar.

Det ska finnas kapacitet inom kommunen att ta hand om material för återvinning och återanvändning. I dagsläget finns en återvinningscentral (ÅVC) i ett större industriområde i Dala Floda. En diskussion pågår om att denna återvinningscentral ska tas bort. I översiktsplanen finns förslag på utbyggnad av ÅVC i Djurås.

Bedömt värde: 2

Åtgärdsförslag: En förbättringspotential vore att i översiktsplanen föreslå två ÅVC:er, med motivet att underlätta för invånarna att bidra till återvinning / återanvändning och minska dumpning av avfall i skog och mark.

6.6

Skydda och återställ vattenrelaterade ekosystem

Senast 2020 skydda och återställa de vattenrelaterade ekosystemen, däribland berg, skogar, våtmarker, floder, akviferer och sjöar.

Badelundaåsen bevakas i översiktsplanen (klass 1-resurs för dricksvatten). Översiktsplanen bedöms gå relativt långt vad gäller att identifiera sammanhängande blå-grön-strukturer.

Jord- och skogsbruket har generellt negativ påverkan på ekosystemen och kommunen kan påpeka att detta är viktigt i översiktsplanen, men de har ingen reell möjlighet att påverka jord- och skogsbruksnäringen. Kommunen har handlingsutrymme gällande tätorterna kopplat till när-naturen.

Översiktsplanen påverkar inte älvarna särskilt mycket vad gäller att "skydda och återställa". Detta görs i projekt vid sidan om.

Bedömt värde: 1

Hållbar energi för alla

Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla.

Tillgång till hållbar, tillförlitlig och förnybar energi och rena bränslen är en förutsättning för att kunna möta flera av de utmaningar världen står inför idag som fattigdom, klimatförändringar och en inkluderande tillväxt. En stor del av jordens befolkning har inte tillgång till el, samtidigt som efterfrågan på energi globalt väntas öka med 37 procent till år 2040.

En stor andel våra utsläpp av växthusgaser kommer från sättet vi utvinner, omvandlar och använder fossil energi, men förnybara energilösningar blir billigare, mer tillförlitliga och effektivare varje dag. Genom att ändra hur vi producerar och konsumerar energi kan vi säkerställa tillgång till el och energitjänster för alla utan att vi skadar vår planet.

Målet har tre delmål, varav två delmål har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

7.1

Tillgång till modern energi för alla

Senast 2030 säkerställa allmän tillgång till ekonomiskt överkomliga, tillförlitliga och moderna energitjänster.

Översiktsplanen har begränsad möjlighet att bidra till målet.

Fjärrvärme finns i Djurås, Mockfjärd och Gagnef men är relativt lite utbyggt i kommunen i övrigt, vilket beror på de långa avstånden och svårigheterna att få ihop det ekonomiskt. Det finns ingen planerad utökning av fjärrvärmen i dagsläget. Fjärrvärme är inte heller alltid det mest effektiva, exempelvis till enbostadshus (ej ekonomiskt försvarbart). Många har i stället värmepumpar och vedeldning, både på landsbygden och i tätorterna.

Elnätet täcker hela kommunen. Här finns en säkerhetsfråga vid större bortfall. Kommunen arbetar med att ta fram en plan kallad Styr-el, vilken handlar om hur elen ska prioriteras vid krissituationer. Då ska el i första hand levereras till samhällsviktig verksamhet och större industrier. Skillnaden mot idag är att detta finns i en plan (styr-el) för hur elen kommer att begränsas/strypas vid känsliga lägen. Mycket ansvar ligger på Dala-Energi, där kommunen är delägare. Markanvändning i översiktsplanen tar hänsyn till kraftledningarna.

Bedömt värde: 1

7.2

Öka andelen förnybar energi i världen

Till 2030 väsentligen öka andelen förnybar energi i den globala energimixen.

Kommunen har i översiktsplanen avsatt mark i Mockfjärd för en solcellspark på 13,6 hektar. Ytterligare fyra utredningsområden för solkraftsparker finns i kommunen. Den största solcellsparken i Sverige är på cirka 20 hektar.

Kommunen saknar en vindkraftsplan. Det finns inga riksintressen för vindkraft i kommunen, men man har ändå tittat på det utifrån vindförhållanden i kommunen. I översiktsplanen ska kommunen föreslå områden för vidare utredning. Länsstyrelsen har påpekat att kommunen saknar en vindkraftsplan, vilket gör att frågan kommer tas upp i nya översiktsplanen.

Ur naturvårdssynpunkt påverkar även små vattenkraftverk, vilket gör att det inte diskuteras i kommunen. Det finns fem mindre vattenkraftverk i kommunen idag, men det finns inga planer på att bygga ut dem.

Bedömt värde: 3

Åtgärdsförslag: Upprättande av vindkraftsplan.

Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Idag befinner sig mer än hälften av världens arbetstagare i osäkra anställningar, ofta med dålig lön och begränsad tillgång till både utbildning och socialförsäkringar. Under de kommande 20 åren väntas dessutom den globala arbetskraften öka med 800 miljoner människor vilket kräver stora ansträngningar för att skapa nya jobb som också är hållbara för människa och miljö.

Anständiga arbetsvillkor främjar en hållbar ekonomisk tillväxt och är en positiv kraft för hela planeten. Vi måste skydda arbetstagarnas rättigheter och en gång för alla stoppa modernt slaveri, människohandel och barnarbete. Genom att skapa goda förutsättningar för innovation och entreprenörskap samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för alla gynnas en hållbar ekonomisk tillväxt som inkluderar hela samhället.

Målet har tio delmål. Tre av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

Främja ekonomisk produktivitet genom diversifiering, teknisk innovation och uppgradering

Uppnå högre ekonomisk produktivitet genom diversifiering, teknisk uppgradering och innovation, bland annat genom att fokusera på sektorer med högt förädlingsvärde och hög arbetsintensitet.

Planberedskapen ska bli bättre med den nya översiktsplanen. Det finns förslag på verksamhetsområden inom alla tätorterna (ej industrier i Bäsna). Kontor och handel föreslås i alla tätorter.

I gamla översiktsplanen var det väldigt begränsat. Hittills har kommun ”släckt bränder”, och det är därför angeläget att kommunen skapar en reservkapacitet. Av det skälet har översiktsplanen säkrat relativt stora områden för verksamheter, längs E16 och riksväg 70. Lokalisering görs utifrån skyddsavstånd till befintliga och nya bostadsområden och det är bl.a. därför som nya verksamhetsområden är placerade efter vägar och järnväg.

Det finns många innovativa företag i kommunen. Begränsningen idag är tillgången till el, då kommunen inte klarar att leverera el till vissa verksamheter. Solceller och vindkraft ska ge mer el i framtiden. När förfrågningar kommer, är en av parametrarna att se hur mycket el företaget behöver, och detta måste in tidigt i handläggningen. Den kartläggningen finns inte idag.

Bedömt värde: 3

8.4

Förbättra resurseffektiviteten i konsumtion och produktion

Fram till 2030 successivt förbättra den globala resurseffektiviteten i konsumtionen och produktionen samt sträva efter att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring, i enlighet med det tioåriga ramverket för hållbar konsumtion och produktion, med de utvecklade länderna i täten.

Åtgärder för att skapa mer resurseffektiv konsumtion och produktion är bl.a. utbyggnad av kollektivtrafik, förtätning, samutnyttjande av samhällsinfrastruktur i centrumområden. Det är dock svårt att se att översiktsplanen direkt kan leda till att målet uppfylls.

Att öka återanvändningen kan vara svårt genom en översiktsplan. Ett exempel som nämns är Borlänge, som har en byggdepå för att återanvända byggmaterial, ett exempel på cirkulära system. Fritidsbanken är ett annat system, vilket finns i Gagnef, och erbjuder boende tillgång till redskap för sport m.m. att låna gratis.

Bedömt värde: 1

8.9

Främja gynnsam och hållbar turism

Senast 2030 utarbeta och genomföra politik för hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.

Besöksnäringen är viktig kopplat till detta delmål. Kommunen samarbetar med Visit Dalarna, där "hemester" och utomhusverksamhet växer mycket. Naturen är en stor resurs för Gagnef och Dalarna. Bland annat finns här flera fina vandringsleder, där man planerar satts mer på så kallade Prio 1-leder (guld-leder). Dalabygden är en kulturbygd som lockar många turister (ingår i kulturgruppen). Det finns flera aktiviteter kopplade till vatten, exempelvis forsränning. Sådana områden har kommunen pekat ut. Dalarna är det fjärde största turistlandet i Sverige.

Bedömt värde: 2

Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation.

En fungerande och stabil infrastruktur är grunden för alla framgångsrika samhällen. För att möta framtida utmaningar som vi människor och vår planet står inför måste våra industrier och infrastrukturer göras mer inkluderande och hållbara.

Innovation och teknologiska framsteg är nyckeln till att finna hållbara lösningar för såväl ekonomiska som miljömässiga utmaningar. Det bidrar dessutom till att skapa nya marknader och arbetstillfällen som kan bidra till en effektiv och jämlik resursanvändning. Att investera i hållbara industrier, forskning, miljövänlig teknik och innovation är alla viktiga sätt att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling.

Målet har fem delmål. Två av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

9.1

Skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer

Bygga ut tillförlitlig, hållbar och motståndskraftig infrastruktur av hög kvalitet, inklusive regional och gränsöverskridande infrastruktur, för att stödja ekonomisk utveckling och människors välbefinnande, med fokus på ekonomiskt överkomlig och rättvis tillgång för alla.

Kommunen vill bygga ut den spårburna infrastrukturen genom att ha hållplatser i alla tätorter. Dessutom vill man bygga ut cykelvägnätet. Detta är åtgärder som kan minska bilberoendet, vilket annars är svårt i en glesbygdskommun. Andra inslag är laddstationer, men inga områden för detta har dock pekats ut ännu (förbättringspotential i ÖP-arbetet).

Cykelplanen föreslår flera typer av vägar inklusive separerade nya GC vägar på strategiskt viktiga platser. Det här är en direkt fråga för översiktsplanen, dvs. hur kommunen använder marken och kommer använda marken i framtiden. Kommunen har dialog med Länsstyrelsen och grannkommunerna om frågan. Infrastruktur och trafik/kommunikation är ett särskilt ämnesområde i ÖP-arbetet. Här ska vi verka för att skapa PSV i form av god kollektivtrafik, tät, nära och miljövänlig bebyggelse och genom förtätning i första hand.

Bedömt värde: 2

Åtgärdsförslag: Planera för pendlarparkeringar vid större tätorter. Tillse att laddstationer finns tillgängligt.

9.4

Uppgradera all industri och infrastruktur för ökad hållbarhet

Till 2030 rusta upp infrastrukturen och anpassa industrin för att göra dem hållbara, med effektivare resursanvändning och fler rena och miljövänliga tekniker och industriprocesser. Alla länder vidtar åtgärder i enlighet med sina respektive förutsättningar.

Diskussion om biogasproduktion, där kommunen har diskuterat ett projekt där överblivet sågspån från träindustrin skulle kunna bli biogas. Industrin går dock inte att påverka i översiktsplanen.

I cykelplanen har kommunen tänkt mycket på att rusta upp och förbättra trafiksäkerheten i det system som redan finns. Det handlar t.ex. om förbättrad belysning, hastighetssänkningar, bättre skyltning, d.v.s. att utnyttja det som finns på ett bättre sätt.

Bedömt värde: 1

Minskad ojämlikhet

Minska ojämlikheten inom och mellan länder.

Grunden för ett hållbart samhälle är en rättvis fördelning av resurser och såväl ekonomiskt, socialt och politiskt inflytande i samhället. Globala målets ledord är Leave No One Behind och mål 10 belyser vikten av att verka för ett samhälle där ingen lämnas utanför i utvecklingen.

Ett jämlikt samhälle bygger på principen om allas lika rättigheter och möjligheter oberoende av t.ex. kön, etnicitet, religion, funktionsvariation, ålder och annan ställning. Även om många länder har haft en positiv ekonomisk utveckling med minskad fattigdom under de senaste decennierna, så har klyftorna ökat både inom och mellan länder. Jämlikhet minskar risken för konflikter och främjar alla människors möjlighet att delta i och påverka samhällsutvecklingen.

Målet har sju delmål. Ett delmål har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

10.2

Främja social, ekonomisk och politisk inkludering

Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

I Gagnef finns ett stort föreningsliv, det finns vägföreningar som sköter vägarna i byarna, och det finns byaföreningar i varje by som arbetar med att utveckla byarna, driver gym och bystugor m.m.. Tack vara byaföreningarna har två nykomna utomhusaktivitetsplatser skapats.

Föreningslivets kraft blev tydlig under den stora flyktingströmmen, då det växte fram väldigt starka frivilla krafter. På frivillig basis skapades "evakueringscenter", där frivilla kunde lämna in kläder och varor till behövande. Flera samfund driver språkkaféer för nyanlända, och det finns även stickkaféer. Gagnef integrerar är en facebookgrupp kring dessa frågor.

Kommunen föreslår i en centrumbildning i varje tätort i nya översiktsplanen. Det kan vara platser där människor möts, vilket är positivt. I övrigt är det svårt att se att översiktsplanen direkt kan leda till att målet uppfylls.

Samrådsprocessen d.v.s. att få med alla i samrådet är dock en viktig aktivitet inom detta delmål.

Bedömt värde: 1

Hållbara städer och samhällen

Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Över hälften av världens befolkning bor i urbana områden, och andelen väntas stiga till 70 procent år 2050. Växande städer kan skapa nya möjligheter för ekonomisk tillväxt, men kan också bidra till ökade sociala klyftor och påfrestningar på ekosystem. Den snabba och stora inflyttningen till städer ställer nya krav som behöver bemötas på ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart sätt.

Hållbar stadsutveckling omfattar hållbart byggande och hållbar planering av bostäder, infrastruktur, offentliga platser, transporter, återvinning och säkrare kemikaliehantering som i sin tur kräver ny teknik och samarbete mellan flera sektorer. Inkluderande och innovativ stadsplanering behövs för att göra städerna säkra och hållbara för framtiden.

Målet har sju delmål. Fyra av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

11.1

Säkra bostäder till överkomlig kostnad

Senast 2030 säkerställa tillgång för alla till fullgoda, säkra och ekonomiskt överkomliga bostäder och grundläggande tjänster samt rusta upp slumområden.

Ekonomiskt överkomliga bostäder behöver finnas, alltså hyresrätter och inte bara egna hem eller bostadsrätter. Grundläggande tjänster i bostadsområden är uppvärmning, VA, el, fiber och kollektivtrafik.

Mark för bostäder finns i översiktsplanen för alla tätorter. Översiktsplanen bygger på förtätning. Kommunen har utgått från att lägga bostäder där det finns förutsättningar för vatten och avlopp. Blandade upplåtelseformer borde föreslås/gynnas i översiktsplanen.

Bedömt värde: 2

11.2

Tillgängliggör hållbara transportsystem för alla

Senast 2030 tillhandahålla tillgång till säkra, ekonomiskt överkomliga, tillgängliga och hållbara transportsystem för alla. Förbättra trafiksäkerheten, särskilt genom att bygga ut kollektivtrafiken, med särskild uppmärksamhet på behoven hos människor i utsatta situationer, kvinnor, barn, personer med funktionsnedsättning samt äldre personer.

Cykelplan på gång och kommunen driver att det ska finnas hållplatser i alla tätorter för tågtrafiken. Busstrafiken planeras av länstrafikbolaget i samråd med kommunen. Kollektivtrafik finns och är tätast vid pendlings- och skoltider, därutöver finns anropsstyrd trafik under tider som är anpassade för inkö.

En förbättringspotential finns i översiktsplanen med möjlighet att peka ut platser för pendlings- och samåkningsparkeringar och bilpool-parkeringar, för att stimulera samåkning.

I översiktsplanen har kommunen pekat ut alla ställen där trafiksäkerhetsåtgärder behövs, vilket gäller alla tätorter. Det finns också förbättringspotentialer i kommunens arbete gällande belysningen då den brister. God belysning kan också vara en trafiksäkerhetsåtgärd.

E16 ska byggas om till 2+1-väg i etapper. Åtgärdsvalsstudie (ÅVS) pågår för riksväg 70 mot Mora och för E16 mot Malung, för att skapa säkrare vägar. Kommunen är med i dessa ÅVS:er.

Bedömt värde: 2

11.4

Skydda världens kultur- och naturarv

Stärka insatserna för att skydda och trygga världens kultur- och naturarv.

Översiktsplanen tar hänsyn till riksintressen för kultur och natur. Det finns två arbetsgrupper som tittar särskilt på detta: kulturmiljö och bebyggelse samt naturvärden och friluftsliv. Det finns flera områden som är riksintressen för kulturmiljö som idag inte är skyddade och dessa kommer föreslås bli skyddade i områdesbestämmelserna (kultur). Det finns 67 fåbodemiljöer med bebyggelse i kommunen, vilka uppmärksammas i översiktsplanen. I översiktsplanen kommer man föreslå att vidare arbete utförs t.ex. att Kulturmiljöprogrammet från 1991 uppdateras (förbättringspotential).

Översiktsplanen kommer föreslå att vidare arbete innefattar en plan för grön infrastruktur, d.v.s. att en grönpän tas fram. Översiktsplanen kommer också föreslå att

områden med höga värden för natur kopplas ihop med friluftslivet, som på sikt kan bilda sammanhängande strukturer i kommunen för natur och friluftsliv.

Bedömt värde: 2

11.7

Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla

Senast 2030 tillhandahålla universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Tätortsnära grönområden skapas i översiktsplanen, med stöd av de politiska strategiska vägvalen (PSV). Dessa är viktiga för friluftslivet.

Tillgängligheten i flera av grönområden är svår p.g.a. topografin och det är därmed svårt att göra områdena tillgängliga. Det handlar om raviner med lövskog, branta naturområden och områden intill älvarna, som av kommunen beskrivs som "inte så lättillgängliga". Skolskogarna kan också ha vissa tillgänglighetsproblem. I Djurås finns också två strandpromenader. Färnforsen är en rastplats med promenadslinga.

Kommunen har inga parker. Ett sätt att tillgängliggöra offentliga platser är att kommunen nu föreslår centrumbildningar i alla tätorter. Det ska finnas prioriterade vandringsstråk som utgår från tätorterna. Tanken här är att besökare inte ska vara bilberoende för att nå dessa, och det är något arbetsgruppen för översiktsplanen tittar särskilt på.

Det pågår ett arbete med en lekplatsplan samt en och upprustning av allmänna lekplatser. I det arbetet ingår att se över tillgängligheten för lekplatserna.

Bedömt värde: 2

Åtgärdsförslag: Att i ÖP betona vikten av tillgänglighetsanpassning för rekreationsområden inklusive lekplatser.

Hållbar konsumtion och produktion

Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Vår planet har försett oss med ett överflöd av naturresurser, men vi människor har inte nyttjat det på ett ansvarsfullt sätt och konsumerar nu långt bortom vad vår planet klarar av. Visste du exempelvis att en tredjedel av den mat som produceras slängs? Att uppnå hållbar utveckling kräver att vi minskar vårt ekologiska fotavtryck genom att ändra hur vi producerar och konsumerar varor och resurser.

Hållbar konsumtion innebär inte bara miljöfördelar utan även sociala och ekonomiska fördelar såsom ökad konkurrenskraft, tillväxt på såväl den lokala som globala marknaden, ökad sysselsättning, förbättrad hälsa och minskad fattigdom. Omställning till en hållbar konsumtion och produktion av varor är en nödvändighet för att minska vår negativa påverkan på klimat, miljö och människors hälsa.

Målet har åtta delmål. Ett av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

12.2

Hållbar förvaltning och användning av naturresurser

Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

Alla grustäkter i kommunen är avvecklade, numera finns endast bergtäkter. Kommunen bör inte föreslå platser för täkter, men eventuella initiativ kommer alltid från den privata sektorn.

Ca 83% av kommunens totala yta är skog, varav 82% är barrskog och 1% är lövskog. Ca 7% av kommunens yta är öppen mark, medan 3% är åkermark. Detta utgör tillsammans 94%. Resterande 6% är sjöar och vatten exklusive bebyggd mark.

Skogsbruket har mycket kvar att göra för att minska artutrotning. Detta gäller även för jordbruket, men det är svårt att styra detta via översiktsplanen.

Kommunen äger ganska lite skogsmark, i form av skog som hör till naturreservat och till exploateringsfastigheter där skogsbruk inte är det primära syftet. En aktiv åtgärd i översiktsplanen är att bevara större sammanhållna ytor för jordbruk.

Bedömt värde: 0

Bekämpa klimatförändringarna

Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

Klimatförändringarna är ett verkligt och obestridligt hot mot hela vår civilisation. Utsläppen av växthusgaser fortsätter att stiga och som följd riskerar vi att nå en genomsnittlig global uppvärmning som överstiger två grader, vilket skulle få allvarliga konsekvenser för ekosystem, havsförsurning, mänsklig säkerhet, matproduktion, vattentillgång, hälsa och ökad risk för naturkatastrofer.

Effekterna är redan nu synliga och kommer att bli katastrofala såvida vi inte agerar nu. Genom utbildning, innovation och efterlevnad av våra klimatförpliktelser kan vi göra nödvändiga förändringar för att skydda planeten. Dessa förändringar ger också stora möjligheter att modernisera vår infrastruktur som kommer att skapa nya arbetstillfällen och främja välbefinnande över hela världen.

Målet har tre delmål. Två av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

Stärk motståndskraften mot och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer

Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

Motståndskraften kan stärkas genom åtgärder såsom att inte bygga på översvämningskänsliga områden, ha öppna dagvattenlösningar för hantering av översvämnningar samt skapa gröna ytor för att stärka klimatet vid långvarig torka.

Kommunen har, baserat på underlag från Länsstyrelsen, tagit fram en lågpunktskartering som visar områden känsliga för översvämnningar. I MKB:n för översiktsplanen hanteras översvämningsfrågan, genom att befintlig och planerad bebyggelse och risker för påverkan vid klimatförändringar bedöms. Ett underlag i det arbetet är MSB:s rapport om ras- och skredrisker.

I processen med översiktsplanen har bostadsområden tagits bort då de varit känsliga på olika sätt (ras, skred, översvämnning) och det finns bra dokumentation om

detta. Det är viktigt att påpeka, att det ändå går att bygga i känsliga områden, men att kommunen då måste ta hänsyn till riskerna och hantera dem (t.ex. byggnadstekniska lösningar såsom anpassning av sockelhöjder). I översiktsplanarbetet framåt kommer kommunen fortsätta diskutera hur riskområden kan användas genom att utreda möjligheterna och inte bara kategoriskt säga nej till byggen i känsliga områden.

Bedömt värde: 2

Åtgärdsförslag: Det är viktigt att i översiktsplanen tydliggöra att åtgärder behöver vidtas för att förebygga risk för översvämning. Detta då såväl bostads- som industriområden planeras i områden med risk för framtida översvämningar. I kommunens fortsatta arbete bör en klimatanpassningsplan också tas fram, se även delmål 13.3. nedan.

13.3

Öka kunskap och kapacitet för att hantera klimatförändringar

Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning.

Länsstyrelsen kräver att frågan hanteras. Kommunens gällande översiktsplan är gammal och togs fram innan miljöbalken kom. Kommunen saknar en klimatanpassningsplan.

Kunskap gällande framtida klimatförändringar kan spridas via olika informationskanaler t.ex. i översiktsplanen och i samrådsprocessen.

Bedömt värde: 1

Åtgärdsförslag: Att i översiktsplanen beskriva kommunens utmaningar och planerade åtgärder kopplat till framtida klimatförändringar på ett pedagogiskt sätt. Att ta fram en Klimatanpassningsplan. Klimatanpassningsplanen bör innehålla beskrivningar av förväntade klimatförändringar i kommunen, vilka konsekvenser de bedöms medföra inom de områden som förväntas påverkas mest, samt lämpliga anpassningsåtgärder.

Ekosystem och biologisk mångfald

Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Hållbara ekosystem och biologisk mångfald är grunden för vårt liv på jorden. Att tillgodose mänsklighetens behov av livsmedel, energi, vatten, mineraler och råmaterial utan att skada den biologiska mångfalden och säkerställa hållbart nyttjande ekosystemtjänster är en avgörande utmaning för vår överlevnad.

Ekosystem på land såsom skogar, våtmarker, torrmarker och berg utgör livsmiljöer för miljontals arter samtidigt som de renar luft och vatten. Markförstörelse och avskogning leder till ökade halter av växthusgaser och hotar såväl klimatet som djurarters överlevnad. Visste du exempelvis att populationerna av vilda ryggradsdjur har minskat med 60 procent på 44 år? Vi är alla en del av jordens ekosystem och spelar alla en viktig roll för att bevara livsmiljöer som säkerställer överlevnad av växt- och djurarter på land.

Målet har nio delmål. Tre av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

Bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten

Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

Detta är en viktig fråga som kan påverkas i översiktsplanen. Det handlar om att försöka hitta sammanhang och strukturer, då ekosystem och biotoper inte ska utgöras av enskilda "öar" med natur, utan de ska hänga ihop i grönstrukturer. Leder och stigar tillgängliggör grönområdena och utgör en del i ett grönt nätverk. Det är viktigt att bevara spridningsmöjligheterna.

Kommunen bedömer att det är oundvikligt att vissa "öar" ändå bildas, då man utgått från de faktiska värdena. Exempel på detta kan vara naturreservat och fåbodemiljöer som ligger som öar i skogslandskapet. Dessa miljöer är markerade i översiktsplanen.

Översiktsplanen har inte utgått tydligt från ekosystemtjänster, där finns en förbättringspotential, liksom för grönstrukturen. Översiktsplanen kan dock påpeka behovet och i text lyfta frågan. Arbete pågår i grönstruktur- och friluftslivsgruppen.

Bedömt värde: 1

15.2

Främja hållbart skogsbruk, stoppa avskogningen och återställ utarmade skogar

Till 2020 främja genomförandet av hållbart brukande av alla typer av skogar, stoppa avskogningen, återställa utarmade skogar och kraftigt öka nybeskogningen och återbeskogningen i hela världen.

Övervägande delen av skogarna i Gagnef är i privat ägo. Här saknar kommunen rådighet. Översiktsplanen kan skriva in textavsnitt om betydelsen av att skydda äldre skogar, men i praktiken kan översiktsplanen endast påverka detta på mycket begränsat vis.

Bedömt värde: 0

15.5

Skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer

Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

Det finns stora ytor som kommunen inte rör över. På en mycket stor andel av kommunens yta bedrivs skogsbruk och jordbruk, vilket ligger utanför kommunens rådighet. Kommunen tar stor hänsyn vad gäller den mark som man har rådighet över, exempelvis har inget område med höga naturvärden tagits i anspråk för bostäder eller verksamheter. Bevarandekområden är N1- och N2-områden.

Målet står i potentiell konflikt med att kommunen ska växa.

Bedömt värde: 1

Fredliga och inkluderande samhällen

Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva och inkluderande institutioner med ansvarskrävande på alla nivåer.

Fredliga samhällen och frihet från våld utgör både ett mål och ett medel för hållbar utveckling. Inkluderande, ansvarsfulla och rättvisa institutioner är grunden för en god samhällsstyrning fri från konflikter, korruption och våld. Alla människor är lika inför lagen och ska ha lika tillgång till rättvisa och möjligheter att utöva inflytande och ansvarsutkrävande över beslutsfattande.

Inga varaktiga framsteg kan nås i en kontext präglad av konflikt och våld. Våld innebär inte bara mänskligt lidande, det raserar också grunden för samhällets ekonomiska, miljömässiga och sociala utveckling. De länder som är drabbade av krig och utdragna konflikter är de länder som har svårast att lyfta sin befolkning ur fattigdom. Att stärka rättsstatsprincipen och främja mänskliga rättigheter är nyckeln till fredliga, inkluderande och hållbara samhällen.

Målet har tio delmål. Ett av dessa ingår i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

Säkerställ ett lyhört, inkluderande och representativt beslutsfattande

Säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer.

Kopplingar till samrådsprocessen för översiktsplanen, d.v.s. hur synpunkter från kommuninvånarna tillvaratas. Kopplar även till kommunens interna process för framtagande av översiktsplanen.

Angående samrådsprocessen var kommunen ute innan arbetet med översiktsplanen började och frågade efter kommuninvånarnas önskningar. Detta arbete kommer att följas upp med samråd i byarna. Kommunen ställde tre frågor och visade kartor, kommuninvånarna kunde peka ut önskemål och idéer. Alla fick komma till tals. Materialet ligger på kommunens hemsida idag. Kommunen gick därefter igenom minnesanteckningarna och dessa var utgångspunkten för arbetsgruppens workshopar där markanvändningen har diskuterats.

Diskussion om att det är svårt att nå ett representativt deltagande. Tanken var att ha ungdomsforum tidigt, men p.g.a. corona fick det ställas in. Planen är nu att ha ungdomsforum hösten 2021, under samrådstiden för översiktsplanen.

Det finns förbättringspotentialer inom samrådsprocessen som ligger i att försöka få fler människor engagerade, t.ex. kan digitala enkäter användas, liksom digitala samråd. Mötesplatser och mötestider kan också varieras för att underlätta för exempelvis småbarnsföräldrar.

Bedömt värde: 1

Genomförande och globalt partnerskap

Stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

Världen är idag mer sammankopplad än någonsin tidigare och Globala målen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete. Genomförandet av målen kräver global solidaritet, kapacitetsutveckling och mobilisering av ekonomiska resurser för att säkerställa att inget land eller någon grupp lämnas utanför i utvecklingen.

Internationella investeringar och samordnad politik behövs för att säkerställa nyskapande teknisk utveckling, rättvis handel, tillförlitlig uppföljning och stöd vid humanitära kriser. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är samtliga viktiga komponenter för att målen ska nås, i synnerhet för att tillgodose behoven hos de fattigaste och mest sårbara länderna. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur Globala målen ska kunna bli verklighet.

Målet har 19 delmål. Ett av dessa har ingått i hållbarhetsbedömningen av den nya översiktsplanen för Gagnefs kommun.

Stärk politisk samstämmighet för hållbar utveckling

Föra en mer samstämmig politik för hållbar utveckling.

Det behövs mer kraftfulla åtgärder än vad som styrs i kommunens översiktsplan. Kommunens befolkning är väldigt bilberoende och den frågan hanteras egentligen inte i översiktsplanen. En möjlighet att stärka mer miljövänligt resande är att skapa platser för pendlarparkeringar, laddstationer, biogasanläggningar, och att fortsätta trycka på för fler hållplatser i alla tätorter. Cykelparkeringar i närhet till hållplatser och arbetsplatser är viktigt, för att planera utifrån ett hela- resan-perspektiv.

En strategi i många översiktsplaner är att bygga ut bostäder och service längs kollektivtrafikens stråk. För kommunens del handlar det om huvudvägarna och längs älvarna och mycket av det har följts i översiktsplanen. Ingen utglesning ska ske utan kommunen strävar efter förtätning (kopplingen till PSV).

Solcell och vindkraft är positivt som klimatåtgärder, och i det avseendet bidrar översiktsplanen till Sveriges politik för hållbar utveckling. Det saknas dock en energiplan för att systematiskt bryta ner vad en kommun ska göra för att följa Parisavtalet.

Barnperspektivet finns i cykelplanen och ambitionen med tätortsnära skogar.

Bedömt värde: 1

